

נטילת ידיים לטיבולו במשקה

קטעים מגמרא ושוע"ר – הקשורים לנושא השיעור

משנה פסחים קיד, א

הביאו לפניו מטבל בחזרת (כלומר אם אין שם ירק אחר מטבל החזרת בחרוסת ואוכל).

פסחים קטו, א

אמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיים (כגון ירק בכותח או בחומץ, צריך נטילת ידיים משום משקה, שהידיים שניות וכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחלה, רש"י).

אמר רב פפא שמע מינה האי חסא צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא, דאי ס"ד לא צריך לשקועיה נטילת ידיים למה לי הא לא נגע.

שוע"ר סי' קנח

ג' אע"פ שהשותה א"צ נטילת ידיים, מכל מקום אם אוכל דבר שטיבולו במשקה, בין שמטבלו עתה, בין שהיה מטובל מקודם ואוכל כשהוא מטובל ומלוחלח שלא נתנגב, צריך ליטול ידיו תחלה. לפי שהמשקים עלולים לקבל טומאה יותר שא"צ הכשר, ועוד שאף משקה חולין שנגעו בו סתם ידיים נטמא ונעשה ראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין אחרים בכל שהוא, לפיכך החמירו בה יותר משום סרך תרומה, והצריכו נטילת ידיים לכל דבר שמלוחלח במשקה אפי' הוא משקה שאין במינו תרומה כלל כגון מים ודבש משום סרך תרומת יין ושמן.

ואפי' אין מטבל אלא ראש הירק ואין ידיו נוגעות במשקה כלל גזירה שמא יגעו בו. ואפי' לאכול ע"י כף צריך נטילת ידיים, אם מים מצויין לפניו בתוך מיל או ד' מילין כמו שיתבאר בסימן קס"ג, גזירה שמא יטבלנו בידו כדרכו או יאכלנו בידו כשהוא מטובל ומלוחלח במשקה כיון שדרכו להאכל ביד.

אבל דבר שדרכו לאכול על ידי כף לא גזרו שמא יגע בו בידיו, ולפיכך אף אם נגע בידיו דרך מקרה בתוך הכף א"צ נטילת ידיים, כמו שאין צריך לשתית משקין לפי שאין דרכם ליגע בהם בתוך הכוס, ולכן אף אם בא ליגע בהם בתוך הכוס א"צ נטילת ידיים, ולא עוד אלא אפילו השותה מים בידו מן הנהר וכן הטובל אצבעו בשמן או דבש ושאר משקין ומוצץ אח"כ א"צ נטילת ידיים, לפי שלא תקנו כלל נטילת ידיים למשקין אלא ע"י טיבול אוכלין ולא בענין אחר הואיל ועיקר דרך שתיית המשקים הוא בכלי.

ומכל מקום בדבש עב וראוי לאכילה שרגילים לפעמים לאכול ממנו ביד בלא כלי (אלא שהוא טופח על מנת להטפח שקרוי משקה לדברי הכל כמו שיתבאר) יש להחמיר שלא ליקח ממנו באצבע לאכול בלא נטילת ידיים כי יש לומר מאחר שתקנו חכמים נטילת ידיים לאוכלין שטיבולן במשקה כ"ש למשקים עצמן אם אוכלם בידו בדרך אכילה ולא הוציאו מכלל תקנה זו אלא השותה בידו או בכלי לעולם.

ובמדינות אלו לא נהגו רוב המון עם ליטול ידיהם לכל דבר שטיבולם במשקה. ויש שלמדו עליהם זכות לומר שסמכו על דעת מקצת הראשונים שאמרו שלא הצריכו חכמים נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה אלא בימיהם שהיו אוכלין בטהרה, משא"כ עכשיו שכלנו טמאי מתים. ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מי שיסמוכו. אבל העיקר כסברא הראשונה. ומכל מקום לא יברך על נטילת ידיים שספק ברכות להקל.

ד' אין נקרא משקה בלשון התורה אלא ז' משקים שהם המים והיין והשמן והחלב והטל ודבש דבורים ודם בהמה חיה ועוף, וכגון שמטבל בו לרפואה לפיקוח נפש. אבל דם דגים אינו נקרא משקה והאוכל דג עם דמו א"צ נטילת ידיים.

ה' וכן שאר כל מי פירות, אפי' במקום שרגילין לעשות משקים לשתיה מסחיטת איזה פירות שהוא חשוב כמשקה לענין שבת אינו נקרא משקה לענין טומאה, וכן לענין נטילת ידיים שתקנו משום סרך תרומה לאכלה בטהרה.

ו' אפילו פירות הכבושים או שלוקים ומבושלים באחד מז' משקים אלו שסחט המשקה שנבלע בהם אין על הנסחט זה תורת משקה אלא תורת אוכל מאחר שהיה בלוע באוכל כמ"ש בסימן ש"כ, וכן בבשר ודגים ושאר מיני אוכלים הכבושים או שלוקים בא' מז' מיני משקים אלו.

ומכל מקום לאכול האוכל זה הכבוש או השלוק ומבושל בעוד שהרוטב והמרק טופח עליו שלא נתנגב עד שלא יהא בו טופח על מנת להטפח צריך נטילת ידיים, שהרי אוכל זה מטובל במשקה שהמרק של

הכבושים או השלוקים ומבושלים משקה גמור הוא כשהוא מז' משקים, רק מה שנבלע ממנו בתוך האוכל בלבד יצא מתורת משקה, ולא מה שטופח על גביו אע"פ שנחשב כאוכל לענין ברכה כמ"ש בס"י ר"י. ולכן ינגב אותו תחלה ממשקה שעל גביו ואף שחוזר ומתלחלח ממשקה הנסחט מתוכו כשנוטלו בידו אין בכך כלום, או יאכלנו על ידי כף אם הוא דבר שדרכו לאכול על ידי כף.

שוע"ר סי' קסב

יד כששופך מים ראשונים על ידיו צריך לזהר שלא ישאר על ידיו צרור או קיסם או שום דבר אחר לפי שאין מים שניים מטהרים אלא מים שעל גב היד ולא המים שיצאו מהיד על גבי צרור או דבר אחר וחוזרים ומטמאים את היד שהיא נוגעת בהם.

טו מי שיש לו מכה בידו ורטיה עליה ואינו יכול להסירה מחמת כאב המכה די לו שיטול שאר היד שלא במקום המכה ואין זו נטילה לחצאין כיון שאינו יכול ליטול חציה השניה ודומה למי שנקטע אצבעו שנוטל שאר היד. אמנם צריך לזהר שלא יגיעו המים לרטיה שלא יחזרו ויטמאו היד. ומפני שקשה להזהר שיגיעו המים עד הרטיה ולא יפלו על הרטיה, לכן ישפוך רביעית כאחת על כל היד שאז לא נטמאו המים.

שוע"ר סי' קסג

א אסור לאכול בלא נטילה אפילו אם רוצה לכרוך ידיו במפה או אוכל בכף שאינו נוגע בפת גזירה שמא יגע.

ואפילו המהלך בדרך והגיע עת האוכל ולא מצא מים אם יודע שיש לפניו מים ברחוק ד' מילין צריך להמתין עד שיגיע לשם, ואם יש מים לאחוריו בפחות ממיל צריך לחזור לשם אע"פ שנחוץ לדרכו. אבל אם יש ברחוק מיל לאחוריו ויותר מד' מילין לפניו, יכרוך ידיו במפה ויאכל פתו או דבר שטיבולו במשקה או אוכל ע"י כף, וכן אם הוא ספק אם ימצא מים בתוך ד' מילין.

סדר נטילת ידים לסעודה

(כ) כל מאכל שטיבולו במשקה בין שמטבלו עכשיו כשאוכלו בין שהיה מטובל ומלוחלח מקודם ולא נתנגב עדיין כגון פירות כבושים או שלוקים ומבושלים או בשר מבושל צריך נטילת ידים כהלכתה עד הפרק ולא יברך.

וששה משקין הן יין דבש שמן חלב מים טל.

(כא) ומיני מרקחת המרוקחים בדבש ויש עליהן טופח על מנת להטפוח צריכים נטילת ידים לדברי הכל אלא אם כן אוכל על ידי כף או סכין.

(כב) אין כף וסכין מועילין אלא במרקחת וכיוצא בו שרגילין להאכל על ידי כף או סכין פעמים רבות, אבל דבר שטיבולו במשקה שאין דרכו לעולם להאכל על ידי כף או סכין אינם מועילים לפטור מנטילת ידים. ובשעת הדחק שאין מים מצויים כגון בדרך אפשר להקל לאכול על ידי מפה לכרוך על שתי ידיו.

אבל לאכול פת אין שום צד היתר בעולם לא על ידי כף או סכין ולא על ידי מפה ויש מקילים למהלך בדרך ואין לפניו מים עד יותר מד' מילין לכרוך שתי ידיו במפה ולאכול. ויש חולקים. והמחמיר תבוא עליו ברכה.

לקוטי טעמים ומנהגים להגש"פ

ואף מי שאינו נזהר בזה כל השנה – נוטל ידיו, והוא כאחד משאר שינויים שעושין בליל זה כדי שישאלו (ח"י סי' תעג ס"ק כח).